

УДК 655.41:(398)

Галина Янів**ВІДОБРАЖЕННЯ ВАРІАНТІВ ТЕКСТУ ФОЛЬКЛОРНОГО ТВОРУ ЯК ОДИН З АСПЕКТІВ НАУКОВОГО РЕДАГУВАННЯ**

Висвітлено один із етапів текстологічного опрацювання української народної творчості — особливості роботи з варіантами фольклорних творів при підготовці до друку видання наукового типу. Розглянуто історичний аспект. Особливу увагу звернено на недоцільне використання методів фальшування і контамінації при виданні наукової книги фольклору.

Ключові слова: *текстологія, твір українського фольклору, варіант, контамінація.*

Отражено один из этапов текстологической обработки украинского народного творчества — особенности работы с вариантами фольклорных произведений при подготовке к печати издания научного типа. Рассмотрен исторический аспект. Особое внимание обращено на нецелесообразное использование методов фальсификации и контаминации при издании научной книги фольклора.

Ключевые слова: *текстология, произведение украинского фольклора, вариант, контаминация.*

The article deals with one of the stages of textual processing Ukrainian folk creation — features of work with variants of folk pieces in preparation for printing of scientific publication type. We consider the historical aspect. Particular attention is paid to the use of inappropriate methods of fraud and contamination in the publication of scientific book of folklore.

Key words: *textual criticism, work of Ukrainian folklore, variant, contamination.*

При підготовці до друку української народної творчості видавці стикаються із рядом проблем, пов'язаних з відмінною суттю фольклорних творів від літературних. Редакційно-видавниче опрацювання уснопоетичних матеріалів, як і давніх літературних пам'яток та творів нової української літератури базується саме на текстологічному аспекті їх підготовки, основною метою якого є вивчення історії

твору, здійснення критичної перевірки, встановлення текстів, які використовуються пізніше для подальшого дослідження, інтерпретації, публікації та в інших цілях. Об'єктами текстології в однаковій мірі є фольклор, давня література і література нового часу. Проте кожна із цих галузей передбачає використання інших підходів до вивчення текстів, оскільки йдеться про різні умови створення і побутування, неоднакове збереження літературних пам'яток, різний характер зацікавленості до них різних груп читачів нашого часу, і відповідно різні методи встановлення тексту [3, 67]. Одним із завдань текстології в літературі є вибір правильного варіанту твору, однак у фольклористичній текстології варіанти мають зовсім інше значення, оскільки в цьому випадку видавці стикаються із унікальним поняттям народної творчості — багатоваріантністю. Ця особливість фольклору означає рівнозначне існування багатьох варіантів одного твору.

Проблемами текстологічного опрацювання займалися багато українських та російських дослідників, зокрема І. Я. Франко, А. Л. Грішунін [3], С. П. Омелянчук [11], С. А. Рейсер [13], Б. В. Томашевський, Д. С. Ліхачов [9], Є. І. Прохоров та ін. Їх праці стосуються в основному загальних питань текстології. Однак досліджень про особливості текстологічної роботи з фольклорними творами обмаль. На жаль, сьогодні бракує і праць, що висвітлюють видавничий аспект втілення фольклорних матеріалів у різні типи видання. *Нашою метою* є дослідити особливості одного із етапів редакційно-видавничої підготовки творів українського фольклору до друку — текстологічного опрацювання, а саме виявити відображення багатоваріантності народної творчості у науковому виданні. Для висвітлення обраної теми ми поставили *такі завдання*: 1) показати відмінності між багатоваріантністю у фольклорі та варіантами в літературі; 2) розглянути історичний аспект, а саме — відстежити, як ставилися до варіантності народних творів українські фольклористи та етнографи різних часів; 3) з'ясувати особливості використання методів фальшування і контамінації при виданні творів фольклору та показати їх відтворення в науковому типі видання.

Розглядаючи фольклористичну текстологію у тісному зв'язку з текстологією літературною, не можемо говорити про їх повну тождність. Якщо порівнювати термін «варіант» у художній літературі з варіантністю у фольклорі, помітимо значну різницю. Для порів-

няння цього поняття у двох різних напрямках текстології, розглянемо спочатку його суть щодо авторського твору. Зіставивши різні джерела текстів художньої літератури, можна виявити різночитання між ними. Вони можуть з'являтися як в результаті авторської роботи, так і впливу сторонніх факторів — цензури, «непрошених» авторів, типографічних помилок. Ті різночитання, які виникли внаслідок творчої роботи автора твору, називаються редакціями і варіантами. Редакція — це різновид тексту літературного твору, який виник внаслідок перероблення його автором, редактором, під тиском цензури і т. д. Варіантом у текстології нової літератури А. Л. Грیشунін вважає різночитання приватного характеру між різними джерелами одного і того ж твору, що виникло в результаті додаткової роботи автора. Тоді як редакція означає зміну тексту в цілому, варіант — приватне різночитання конкретного місця, що не надає твору суттєво іншого змісту. Особливе значення має термін «варіант» у фольклористиці. Тут ним називається кожний конкретний момент усного передання твору [3, 77]. Тобто, коли йдеться про фольклористичну текстологію, ми вже можемо говорити про зовсім іншу специфіку цього поняття. Саме з колективної природи народних творів впливає своєрідна їх ознака — багатоваріантність, яку дуже важливо враховувати при підготовці текстів до друку, особливо коли йдеться про їх втілення у науковому типі видання.

Різні варіанти виникають внаслідок запису при повторному виконанні одного і того ж фольклорного твору. Виконавець уже не може дослівно повторити попереднє виконання, тому відповідно твір записується з певними змінами, що виникли при повторному відтворенні. Так як кожний запис — це новий текст, що чимось відрізняється від попереднього, він вважається новим варіантом. Його розуміють як конкретний твір, що існує в момент виконання, або ж конкретний письмовий текст, з допомогою якого це виконання було зафіксоване. Різниця між різними варіантами — це не різниця в змісті, а саме в текстах як таких [12, 137]. Багатоваріантність посилюється кількістю оповідачів, кожен з яких може виконувати твір по-своєму, та відповідно приналежністю виконавців до певної місцевості, якій властиві свої особливості мови. Тому один і той же фольклорний твір у різних регіонах країни, як правило, звучить по-різному. Дуже влучно про створення варіантів народних пісень писав І. Франко: «У кож-

ній місцевості відповідно до діалекту, клімату, території і звичаїв нова пісня потроху змінюється: незвичні або надто індивідуальні її риси затираються, діалектні форми однієї місцевості поступаються місцем іншим; відповідно до кращої чи гіршої пам'яті співака одні строфи випадають, з'являються інші, вирвані з якоїсь іншої пісні, ці знову підлягають поступовій зміні, і в такий спосіб пісня повільно розщеплюється на велику кількість варіантів, в яких первісний мотив з часом підлягає видозміні, затемненню або розвитку то в один, то в другий бік і з яких потім за відповідних умов можуть постати окремі пісні з близькими, але мало між собою схожими мотивами» [16, 64–65].

Кожен з варіантів є повноцінним самостійним твором, проте у сукупності всі зразки одного твору, близькі чи більш віддалені, складають поняття народної традиції. На відміну від літературного твору, який є завершеним у матеріальному втіленні, фольклорний як багатоваріантний не може бути завершеним, вважає І. А. Пакнеєв, оскільки навіть один і той самий оповідач виконує його по-різному.

Чи не найбільше варіантів серед усіх фольклорних жанрів можуть налічувати народні пісні. Як зазначає П. Чубинський, варіанти пісень представляють собою ті зміни, яким піддався першообраз пісні під впливом місцевих умов, і тільки вся сукупність варіантів дає поняття про народну творчість взагалі [17, XX]. Така незначна, як здається на перший погляд, особливість творів фольклору — варіантність — вважається доволі вагомим чинником формування усної словесності. На підставі всіх варіантів народного твору можна визначити його естетично-літературне, історичне та мовне значення, а також встановити історію твору — а саме визначити місце його створення, географічного поширення та популярності. Цікаве припущення відомого українського збирача та дослідника народної творчості В. Гнатюка щодо їх чисельності. Науковець вважав, що кількість варіантів тісно зв'язана з популярністю теми, а найповніший варіант — з місцем виникнення твору. На його думку, варіанти не обов'язково і не завжди походять з одного джерела, вони можуть виникнути незалежно один від одного у різних місцях. В такому випадку генетичний зв'язок між ними слід шукати лише в подібності певного життєвого явища чи події, що дали поштовх виникненню твору [2, 136]. Однак з самої кількості варіантів, твердив В. Гнатюк, не можна судити про місце виникнення твору, оскільки кожний твір, поширюючись з одної території

на іншу, змінюється, локалізується. «Тут треба брати до уваги розмір, мову, а головним чином повноту і збереженість тексту; найбільш важливим є встановлення місця події, відбитої в творі» [2, 135].

Групу варіантів, які в своїй сукупності дають можливість не тільки виробити новий погляд на твір, але й побачити в ньому ознаки нового твору, називають версією. В едиційній практиці неможливе як використання всіх варіантів, так і використання тільки версій. Тому в фольклористичній текстології вироблене і застосовується поняття «інваріант», яке означає ті найбільш виражені і значимі ознаки твору, які властиві в загальних рисах всім варіантам цього твору (сюжет, структура, зміст, образи тощо); але саме в загальних рисах, оскільки сам варіант вбирає в себе можливі перетворення, тобто їх сукупність [12, 129].

Усі відомі варіанти подають, як правило, в науковому виданні фольклорних матеріалів, яке, можна вважати першоджерелом, адже воно містить невідому досі читачеві інформацію, неопубліковані раніше записи усної народної творчості. В такому виданні публікується зібраний матеріал з конкретної місцевості, в тому числі, подаються всі варіанти творів з основною метою зберегти його для майбутніх поколінь. На відміну від видань, розрахованих на широку читацьку аудиторію, у наукових виданнях варіанти потрібні «як ілюстрація етапів існування твору». «В іншому випадку, — твердить І. А. Панкєєв, — майбутні дослідники (як, втім уже і сучасні) позбудуться можливості знайти в нерухомому книжковому тексті ті особливості природного побутування, які властиві були живому твору». Науковець також вбачає цінність варіантів і для текстологічного опрацювання фольклорних творів: «Враховуючи, що варіанти можуть налічуватися десятками, в фольклористиці вони надзвичайно важливі не тільки як можливість скласти уявлення про побутування твору в різний час, в різних регіонах, в репертуарі різних виконавців, але і як можливість для співставлення з метою виявити ті чи інші помилки виконавця» [12, 138].

Багато українських фольклористів та етнографів різних часів наголошували на особливому значенні варіантів. Усі варіанти народних пісень фіксував у своїх рукописах і навіть деколи подавав поряд З. Доленга-Ходаковський, хоча, на жаль, йому так і не вдалося видати їх окремим виданням. На думку О. Дея, пильна увага до варіантів

свідчить про наукове ставлення до народної творчості. А про роль варіантності в записах З. Доленги-Ходаковського дослідник зазначає: «Для сучасної ж фольклористики наявність варіантів тієї чи іншої пісні в записах Ходаковського є цінним матеріалом, за яким можна судити про ступінь її поширення й активність побутування в той час, тобто на початку XIX ст.» [5, 30]. У добу романтизму на потребі збирання різних варіантів пісень, «фіксування текстових модифікацій і вібрацій народнопоетичних творів» наголошували члени «Руської трійці». Вони вважали, що «такі відомості допоможуть краще побачити фольклорний процес розмаїття місцевих видозмін уснопоетичного репертуару» [8, 336–337].

Особливого значення варіантам надавали В. Антонович і М. Драгоманов. Про це переконуємося з їх збірника «Исторические песни малорусскаго народа». Велику увагу у виданні приділено групуванню варіантів народних пісень та дум. Основним з усіх варіантів того чи іншого твору науковці вважали найбільш типовий за змістом, друкували його найпершим та позначали буквою А, за ним слідували інші — Б, В, Г і т. д. Якщо варіанти оригінальні, як зазначається в передмові збірника, то вони друкувалися повністю; якщо ж вони дуже схожі з попередніми, то подавалися тільки ті рядки, які не збігалися з попереднім варіантом, а схожі зашифровувалися цифрою [1, XXIV]. Таким чином науковці намагалися скоротити обсяг книги. Цей метод, доволі часто застосовуваний багатьма дослідниками, вважається доцільним і свідчить про науковий підхід до упорядкування не лише окремих варіантів між собою, а й загалом усього уснопоетичного матеріалу видання. Вивчаючи давні зразки фольклорних збірників, переконуємося, що при підготовці до друку видання наукового типу не тільки можливе, а й рекомендоване скорочення варіантів, адже публікація їх всіх повністю не є необхідною для спеціалістів. У такому випадку, як бачимо, до видання входять лише ті рядки, які відрізняються від вибраного для друкування варіанту. Так вважає і І. А. Панкеев, стверджуючи, що скорочення обов'язково робити на тій же сторінці — на боковому березі чи внизу під лінією. З цієї метою, зазначає науковець, в наукових виданнях бажана наскрізна нумерація рядків (віршів) [12, 130].

В. Гнатюк розглядав варіантність як освітлення предмета з різних боків, внаслідок чого він постає перед очима в усіх вимірах. Саме за-

вдяки доповненню одного варіанта іншого формується повний образ пісні, вважав дослідник. А тому необхідним вбачав у наукових фольклорних збірниках друкувати не один, а всі відомі варіанти твору [2, 135].

Вивчаючи багатоваріантність народних творів в українському фольклорному книговиданні не можна оминати увагою поняття варіантності мелодій на тексти народних пісень. Відомий дослідник та збирач української народнопісенної творчості К. Квітка при її записі належну увагу приділяв різним варіантам мелодій. У передмові до 2-го тому «Етнографічного збірника» він писав: «Нарівні з мелодіями, що виявляють своєрідні типи, я даю місце варіантам, бо їх порівнявче студіювання служить до пізнання еволюції і міграції типів. Іноді варіант уже знаної мелодії представляє навіть більший інтерес, ніж будь-яка ще незнана мелодія. [...] Докладне занотування варіацій, розуміючи під цим терміном відміни, що робить той самий співець в різних строфах тої самої пісні, або повторюючи її, має, з одної сторони, таке значення, як і записування варіантів від інших співців, бо часом якась варіація виявляє старішу форму або робить очевидним зв'язок даної мелодії з іншою, а з другої сторони потрібне для дослідження питання про ступінь нахилу нашого народу до варіації взагалі, а це питання має високий інтерес з погляду порівнявчої психології народної творчості і студіювання еволюції цієї творчості» [6, IX–X]. Як бачимо, не лише варіанти самих текстів усної словесності, а й мелодій до них, становлять велику цінність для дослідження побутування фольклорних творів серед народу.

Доволі часте нехтування збирачами народної творчості правилами щодо точного відтворення мови оповідачів, а також довільне втручання у тексти фольклору зумовило появу фальшованих творів в українському фольклорному книговиданні. Багато творів, у які вносилися самовільні зміни збирачів, часто потрапляли у видання саме фольклорних матеріалів. Одним із завдань фольклористичної текстології є виявлення фальсифікатів, тобто текстів, які неправильно вважати народними. І. А. Панкеєв доволі справедливо називає фальшування народних творів «вulgаризацією самого підходу до фольклору як явища культури». Не можна не погодитися і з думкою дослідника про те, що фольклорними творами не варто називати авторські тексти, які стали популярними [12, 147].

Багато хто з українських фольклористів та етнографів обережно ставився до чужих записів фольклору, особливо давніх. Свою недовіру, зокрема, висловлював В. Гнатюк: «Не кожному «народному» варіантові казки можна вірити, що він народний, особливо коли походить із давніших часів, бо ж нині кожному відомо, як перші етнографи поводилися безцеремонно з народними творами та як її фальшували» [цит. за 2, 131]. На недосконалість перших видань українського фольклору звертає увагу С. Єфремов: «... в початках нашої етнографічної науки впливло не тільки чисте зерно народної поезії, а й половина в формі непевних, а то й просто-таки свідомо підроблених під народну поезію текстів. З легкої руки Срезневського текст фальшованих дум входить до пізніших видань Максимовича й Метлинського, не встереглись од них збірники Куліша, ба навіть таке критичне видання, як «Историческія песни малорусскаго народа» Антоновича і Драгоманова, не зовсім ще одвіяло справжні народні твори од неповних та підроблених» [7, 171]. Справді, на ранніх етапах українського фольклорного книговидання (можливо через те, що науковий підхід до запису та опрацювання народних творів перебував на стадії зародження) з'являлося багато видань, до яких входили перероблені чи змішані варіанти текстів. Одним із таких видань був альманах «Русалка Дністрова», який видавала «Руська трійця». Члени гуртка схвалювали будь-які втручання в народнопоетичні тексти. Як твердить багато дослідників народної творчості, таке самовільне перероблення творів фольклору цілком відповідало віянням тогочасної романтичної фольклористики. Я. Головацький, І. Вагилевич та М. Шашкевич, здійснюючи редакторське опрацювання фольклорних текстів, вважали за потрібне замінювати у піснях одні слова на інші, дописувати окремі рядки, виправляти у своїх та чужих записах мовні помилки, ретушувати певні моменти тексту, які здавалися їм недостатньо виразними чи логічними у контексті. Часто вони доповнювали тексти, використовуючи декілька варіантів, тобто здійснювали контамінацію. Сам термін «контамінація» означає поєднання у літературних і фольклорних творах добре відомих частин інших творів (віршових, пісенних рядків або й цілих строф, куплетів тощо) не як цитат, а як структурних змістовних складників тексту.

Безпідставну контамінацію фольклорних текстів засуджував В. Гнатюк, здійснюючи поглиблені дослідження історичних переду-

мов появи твору на основі варіантів. Дослідник дотримувався думки, що різні варіанти творів не треба реконструювати, тобто змішувати з метою отримання найліпшого, а потрібно шукати найкращий варіант. Хоча не зовсім негативно ставився до природної контамінації в піснях, що утворюється в процесі паралельного побутування творів з подібним змістом [2, 135–136].

Як бачимо, ставлення різних науковців до цього методу неоднозначне. Наприклад, А. Л. Грішунін вважає, що «в контамінації, як такій, яка застосовується у виняткових випадках, немає нічого поганого. Важливо, щоби вона застосовувалася обґрунтовано і в справді потрібних випадках». На думку дослідника, «принципове» відкидання контамінації, як прийому, нібито взагалі непридатного, є безпідставне, а негативне ставлення до терміна закладене у самій його назві, яка в перекладі з латинської означає «осквернення» чи «порчу». У текстології фольклору він вважає контамінацію доволі частим явищем, адже народній творчості притаманне перенесення уривку тексту з одного твору в інший, і це становить значну особливість народної поезики, особливо пісенної та билинної. На контамінацію в фольклорі, як на творчий прийом, який підлягає вивченню, а зовсім не показник розкладання і занепаду народної поезії, вперше звернув увагу М. П. Штокмар, зазначає А. Л. Грішунін. [3, 142–143]. На нашу думку, контамінація як природне явище (у випадку, коли в усному побутуванні народних творів відбувається їх природне змішування) не тільки допустиме, а й вважається невід'ємним чинником формування української народної творчості. Проте не зовсім виправданим можна вважати поняття «штучної» контамінації, коли збирачі фольклору здійснюють самовільне втручання в уже записані тексти та на свій розсуд з'єднують декілька творів у один.

У передмові до видання «Украинские народные песни, изданные Михаилом Максимовичем» (1834 р.) укладач дає корисні поради щодо того, як збирати та записувати фольклорні твори. Попри те, що етнограф радить робити списки народних пісень в тому вигляді, у якому вони перебувають в народі, — без змін, пропусків і доповнень, з примітками до маловідомих слів — у його ж збірнику відстежується застосування методу контамінації, а також наявність поряд із фольклорними творами дум ненародного походження [14, VII]. В. Федас вважає, що практика комбінування текстів з кількох варіантів дум, до

якої вдавався М. Максимович, значно знизила науковий рівень видання [15, 51]. У своєму першому збірнику «Малороссийские песни» (1827 р.) М. Максимович пише про те, що народні пісні, переходячи з уст в уста, часто втрачають окремі куплети, змінюються, інколи недоспівають чи навіть перемішуються, таким чином відходячи від первісного вигляду. Тому етнограф старався звиряти і погоджувати розбіжності, інколи він зводив дві пісні в одну, або ж одну розділяв на дві [10, XIX–XX].

Фольклорні тексти при підготовці до друку дуже часто можуть піддаватися літературному опрацюванню (або літературному переказу). Цей термін означає доволі значну роботу з текстом з метою відповідності літературним нормам, яка водночас і передбачає максимальне збереження особливостей фольклорного твору. Такий метод текстологічної роботи над творами фольклору недоцільний у науковому виданні, так як воно розраховане на спеціалістів, які не потребують «прикрашених» народних творів, а натомість текстів у їх природному, тобто незміненому вигляді, в якому вони перебувають серед народу. І як погоджується І. А. Панкеев із В. Я. Проппом, у наукових виданнях літературне опрацювання призводить до втрати народних пам'яток національного колориту, наукової цінності, достовірності, а дуже часто й свого художнього характеру [12, 150].

Фальшовані твори потрапили і до збірки української народної поезії (в основному історичних дум) «Запорожской Старини», яку видавав І. Срезневський. Як відзначає дослідник українського письменства С. Єфремов, фальшування і підроблювання творів народної словесності було звичайним явищем на початку національного відродження. В українській писемності, крім фальшованих дум, надрукованих у І. Срезневського, були ще й інші. Спеціалістом підроблювання дум був письменник 40-х і 30-х років XIX ст. Шишацький-Ілліч, якого ніби-то записи друкували Метлинський і Куліш [7, 169–170].

В час раннього фольклорного книговидавання, коли з'являлося багато видань з підробленими під народні творами, проти фальшування усної словесності рішуче виступав упорядник першої збірки народних дум М. Цертелєв у своїх журнальних фольклористичних статтях. «І в цьому його серйозна наукова заслуга», — твердить О. Дей. Науковець вважає хибним та суб'єктивним твердження Б. Кирдана про те, що М. Цертелєв вдавався до підробок чи дописувань [5, 18–19].

Фальшиві тексти народних пісень та дум потрапили і до видання пізніших часів — «Исторических песен малорусскаго народа» В. Антоновича і М. Драгоманова. До збірки ввійшли твори, які раніше були записані чи видані іншими українськими фольклористами. Розпізнавши серед пісень і дум фальшовані, В. Антонович та М. Драгоманов вирішили все-таки не вилучати їх зі свого видання. Однак помістили ці твори у самому кінці збірки з примітками, в яких роз'яснили, чому вважають той чи інший твір підробленим. Серед фальшованих творів «Исторических песен малорусскаго народа» — пісні та думи, взяті з інших видань — «Запорожской Старини» І. Срезневського, «Записок о Южной Руси» П. Куліша тощо. Збірник включає також не зовсім підроблені, на думку упорядників, твори, однак «підправлені», тому вони не ввійшли до групи фальшованих пісень та дум. З передмови видання розуміємо, що ставлення В. Антоновича та М. Драгоманова до фальсифікування народної творчості далеко не позитивне. Дослідники наголошують, що мова підроблених творів сповнена помилок, вони занадто відрізняються від народних за своїм характером, і що навіть дивно, як могли так довго вводити в оману людей, які розуміються на справжніх народних думах та піснях [1, XX–XXIII]. Як бачимо, вже в ті часи науковці застосовували текстологічні методи дослідження українського фольклору для того, щоби виявити несправжні уснопоетичні твори та пояснити специфіку їх підроблення, а також обґрунтувати своє твердження про приналежність окремих творів до фальшованих.

Витоки збирання народних пісень не лише в Україні, а й в інших країнах, відзначаються аматорським характером. До народної творчості, як і мови народу, його звичаїв, життя, вчені спочатку ставилися з великою погордою. Цю тему дослідив І. Франко у праці «Як виникають народні пісні». «Лише під кінець минулого століття, — зауважив науковець, — під впливом сентименталізму, що розвивався в літературі, і звернення до природи, а також під впливом нових напрямів у суспільних, історичних та філологічних науках у різних країнах почалося їхнє [народних пісень — Г. Я.] активне збирання» [16, 57]. Часто воно характеризувалося підробленням фольклорних творів, тому що найперше цінувалася їх форма. І. Франко писав: «...це доба аматорства і еkleктизму: збирачі шукають у народній пісні лише форму, яка б обновила застарілі і закостенілі в псевдокласицизмі форми сучасної їм літератури, шукають безпосередній вираз натури, виклад простих,

але сильних почуттів» [16, 58]. Вчений ставився критично до фальшування народної творчості. У часи його фольклористичної діяльності з'являлося багато підроблених творів в поміщицьких дворах, часто їх створювали з агітаційною метою. Хоча вони писалися на зразок народних, але за своїм духом та змістом були чужими та несприйнятними для народу. Оскільки народна творчість є результатом колективної діяльності, як неодноразово відзначав науковець, вона відображає погляди, думки, уподобання саме широких мас. Тому штучно створений твір на зразок народного не можна прирівнювати до справді народного [4, 45]. Саме викриття фальсифікатів, як слушно вважав І. Франко, є одним з основних завдань при науковому опрацюванні фольклорних текстів. Вчений осуджував фольклористів, які некритично підходили до видання народних творів та спричинювали появу в українському науковому фольклорному книговидаванні безлічі фальшованих уснопоетичних матеріалів.

Як бачимо, проблеми текстологічного опрацювання фольклорних творів є особливо актуальними і помітними при підготовці наукових видань. Тому що сьогодні важливо точно і правильно подати уснопоетичні твори у виданні, яке стане народною пам'яткою і матиме наукову цінність для подальших досліджень. Здійснюючи підготовку цих текстів до друку, не можна оминати увагою один із етапів текстологічної роботи — відображення багатоваріантності народних творів у науковому виданні. Адже на основі всього різноманіття варіантів, яке втілюється саме в цьому типі видання, можна відстежити еволюцію української уснопоетичної творчості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Антонович В., Драгоманов М. Историческія пѣсни малорусскаго народа / В. Антонович, М. Драгоманов. — К., 1874. — Т. 1. — 336 с.
2. Гнатюк В. Вибрані статті про народну творчість / В. Гнатюк ; НТШ, Філологічна секція. — Нью-Йорк, 1981. — 288 с.
3. Гришунин А. Л. Исследовательские аспекты текстологии / А. Л. Гришунин. — М. : Наследие, 1998. — 416 с.
4. Дей О. Иван Франко — дослідник народнопоетичної творчості / О. Дей ; АН УРСР, Ін-т суспільних наук. — К. : Вид-во АН УРСР, 1953. — 92 с.
5. Дей О. Сторінки з історії української фольклористики / О. Дей. — К. : Наук. думка, 1975. — 271 с.

6. Етнографічний збірник ; Українське наукове товариство в Києві, Етнографічна секція. — К. : Слово, 1992. — Т. 2. Українські народні мелодії. Зібрав Климент Квітка. — 236 с.
7. *Єфремов С.* Історія українського письменства / С. Єфремов. — К. : Феміна, 1995. — 538 с.
8. *Кирчів Р.* Етнографічно-фольклористична діяльність «Руської трійці» / Р. Кирчів. — Л. : Інститут народознавства НАН України, 2011. — 422 с.
9. *Лихачев Д. С.*, при участі А. А. Алексеева и А. Г. Боброва. Текстология (на материале русской литературы X–XVII вв.) / Д. С. Лихачев. — Изд. третье, перераб. и доп. — СПб. : Алетейя, 2001. — 759 с. — (Славянская библиотека. Bibliotheca slavica).
10. Малоросійскія пьсни, изданныя М. Максимовичемъ. — М., 1827. — 234 с.
11. *Омилянчук С. П.* Текстология : конспект лекцій / С. П. Омилянчук ; М-во образования РФ, Моск. гос. ун-т печати. — М. : МГУП, 2002. — 171 с.
12. *Панкеев И. А.* Книга русского фольклора: от устного слова до издания / И. А. Панкеев. — М. : Фонд «Инфосфера», 2005. — 436 с.
13. *Рейсер С. А.* Основы текстологии : учеб. пособ. для студ. пед. ин-тов / С. А. Рейсер. — Изд. 2-е. — Л. : Просвещение, 1978. — 176 с.
14. Украинскія народныя пьсни, изданныя Михаиломъ Максимовичемъ. — Ч. 1. — М., 1834. — 180 с.
15. *Федас В.* Григорій Нудьга про європейський контекст збірників Михайла Максимовича / В. Федас // Вісник Львів ун-ту. Серія філол. — 2010. — Вип. 43. — С. 48–55.
16. *Франко І.* Як виникають народні пісні / І. Франко // Зібрання творів у п'ятдесяти томах. — К. : Наук. думка, 1980. — Т. 27. Літературно-критичні праці (1886–1889). — С. 57–65.
17. *Чубинській П.* Общее предисловіе к матеріаламъ и изслѣдованіямъ, собраннымъ П. П. Чубинскимъ / П. Чубинській // Труды этнографическо-статистической экспедиции въ Западно-Русскій край, снаряженной Императорскимъ Русскимъ Географическимъ Обществомъ. Юго-Западный Отдел. Матеріалы и изслѣдованія, собранныя д. чл. П. П. Чубинскимъ. — СПб., 1872. — Т. 1 / Изд. под. наблюденіемъ чл.-сотр. П. А. Гильтебрандта. — Вып. 1. — 224 с.

Одержана 30.10.2013